

OSMANLI DEVLETİ'NDE DİVAN TEŞKİLATI

(DİVAN – I HÜMÂYUN)

Divan-ı Hümayun: Osmanlı Devleti'nde devletin siyasi, ekonomik, askeri, adli vb. konularının görüşüldüğü danışma meclisidir.

Osmanlı Devleti'nde Divan, **ilk kez Orhan Gazi** döneminde, Bursa'da toplanmıştır. 16. Yüzyıla kadar haftanın her günü toplanmış, bu dönemden itibaren 4 güne, 18. Yüzyılda ise haftada 2 gün ve bir süre sonra 1 güne kadar düşmüştür.

Divan- ı Hümayun toplantıları ilk zamanlar **DÎVANHÂNE** de yapılırken daha sonraki dönemlerde Topkapı Sarayı'nda **KUBBEALTI** denilen yerde yapılmaya başlanmıştır.

II. Mehmet'e (Fatih) kadar Divan başkanı Padişah iken , II. Mehmet'ten sonra Sadrazam (Vezir-i azam) başkanlık yapmıştır.

Ayrıca, Divan- Hümayun'un **mahkeme** niteliği hatta verilen kararları tekrar inceleme ve verilen kararı değiştirme, bozabilme özelliği de vardır.

Divan- ı Hümayun'u, günümüz **Bakanlar Kurulu**'na benzetebiliriz.

Asli üyeleri, Padişah, Vezir-i azam, Vezirler, Kazaskerler (Kadiasker), Defterdarlar, Nişancı'dır. Yeniçeri Ağası ve Kaptan-ı Derya da vezirlik rütbesine ulaştığında Divan üyesi olurlardı.

1) VEZİR-İ AZAM (SADRAZAM): Osmanlı Devleti'nde padişah'tan sonra en yetkili yöneticidir. Sayıları yediye ulaşan Vezirlerin en büyüğüdür.

- * Padişahın **mührünü** taşır.
- * II. Mehmet (Fatih) döneminden itibaren **Divan'a başkanlık** yapmıştır.
- * Padişah ordunun başında sefere çıkmadığında "**Serdar-ı Ekrem** " unvanı ile orduyu komuta eder.
- * Vezirlerin görev dağılımını yapar ve denetler.

NOT: II. Mahmut döneminde "**Başvekil** " unvanı olarak değişikliğe uğramıştır.

2) VEZİRLER: Görev ve konum itibarıyla günümüz **Bakanlıklara** benzemektedir. Divan toplantıları Topkapı Sarayı'nda Kubbealtı'nda yapıldığından "**Kubbealtı Vezirleri** " olarak da adlandırılmıştır. Sayıları 7'e kadar çıkmıştır.

- * Vezir-i azam tarafından kendilerine verilen görevleri yerine getirirler.

3) KAZASKERLER (KADI ASKER): Rumeli ve Anadolu Kazaskeri olmak üzere iki tanedir. Günümüz " Adalet ve Milli Eğitim Bakanı " na benzetilebilir.

- * **Kadı (Hâkim) ve Müderrislerin (Medrese Öğretmeni)** tayin edilmesi veya görevden alınması yetkisine sahiptir.
- * **Büyük askeri davalara** bakar.

4) DEFTERDARLAR: Rumeli ve Anadolu Defterdarı olmak üzere iki tanedir. Günümüz " Maliye Bakanı "dır.

- * **Devlet hazinesi ve devletin tüm mali (ekonomik)** işlerinden sorumludur.

5) NİŞANCI (TEVKİİ):

- * Padişaha ait belgelere padişahın "**Tuğrasını**" çeker.
- * Fethedilen toprakları Tahrir (Sayım) Defterine kaydeder.

6) Reis'ül Küttap: "**Katiplerin, Yazıcıların Reisi**). Günümüz **Dış İşleri Bakanlığı**'na benzemektedir. Nişancıya bağlı bir kalem iken 17. Yüzyıldan itibaren Avrupalı devletlerle ilişkilerin artması sonucu önemi artmış ve ayrı bir remi birim haline gelmiştir.

7) Şeyh'ül İslâm : İlmiye sınıfının başında bulunan Şeyh'ül İslâm, Divan'da alınan kararların İslam Dinine uygunluğu konusunda karar verirdi. Verdiği kararlara ise “ **Fetva** “ denir. Dini konularda en yetkili kişidir.

8) Yeniçeri Ağası : Başkentin (Payitaht) ve Sarayın korunmasından, Acemi oğlanlar Ocağı ile Yeniçeri Ocağı'ndan sorumludur.

9) Kaptan-ı Derya: Osmanlı Devleti'nin **donanmasından** sorumludur, **donanma komutanıdır..** Başkentte olduğunda Divan toplantılarına katılırdı.

**** Sultan **II. Mahmut** döneminde Divan- ı Hümayun kaldırılmış yerine **Nazırlıklar (Bakanlıklar)** kurulmuştur.

Cengiz ARSLAN
Sosyal Bilgiler Öğretmeni